

Το ύφασμα στις φορητές εικόνες: φθορές, καταγραφή και συντήρηση

C. Karydis

Curr. PhD
Conservation Unit- University of Lincoln. UK

Ένα από τα πρώτα στάδια κατασκευής των εικόνων μέχρι και σήμερα είναι η τοποθέτηση υφάσματος (*panoloko*) πάνω στον ξύλινο φορέα με διάφορες κολλητικές ουσίες (οργανικές ή συνθετικές), πριν περαστεί η προετοιμασία (*gesso*) στην επιφάνεια.

Η ανακοίνωση αυτή έχει ως κύριο σκοπό να επιστήσει την προσοχή των συντηρητών εικόνων στην αναγκαιότητα της υιοθέτησης μιας γενικής πλέον προσέγγισης στην αντιμετώπιση του υφασμάτινου υποστρώματος ως ξεχωριστού υλικού πάνω στην εικόνα και της εύθραυστης ιδιαιτερότητάς του σε αντίθεση με τα άλλα υλικά κατασκευής.

Η μελέτη χωρίζεται σε τρεις κύριους άξονες παρουσιάζοντας γενικά θέματα που σχετίζονται με το ύφασμα όπως φθορές, μεθόδους και στοιχεία καταγραφής τους, συντήρηση.

Το ύφασμα, ως οργανικό υλικό μέρος των υλικών κατασκευής μιας φορητής εικόνας, παρατηρείται ότι φέρει συγκεκριμένες φθορές που οφείλονται κατά κύριο λόγο στις έντονες διακυμάνσεις των περιβαλλοντικών παραγόντων (σχετική υγρασία & θερμοκρασία), προκαλώντας απότομες διογκώσεις και συρρικνώσεις στο ξύλο και δημιουργώντας έτσι μηχανική καταπόνηση και ευνόητη ανάπτυξη μυκήτων και τροφή για τα έντομα. Οι φθορές οι οποίες παρατηρούνται είναι κυρίως οι απώλειες υλικού, αποκόλληση από τον φορέα, ανοίγματα, απώλεια μηχανικής αντοχής της υφασμάτινης δομής, αποδυνάμωση του υλικού από όξινα προϊόντα μυκήτων, αποχρωματισμός. Οι παλαιότερες επεμβάσεις αποκατάστασης (*restoration*) με ακατάλληλες συγκολλητικές ουσίες, βερνίκια αναμεμιγμένα με χρωστικές ή κάσσια 'καμουφλάροντας' το ύφασμα και δίνοντας την τονικότητα του ξύλου, επικαλυπτικά φιλμ που χρησιμοποιούνται ως τελικό στρώμα εφαρμόζονται και στο ύφασμα, δημιουργώντας περαιτέρω αλυσιδωτές χημικές και φυσικές αντιδράσεις στην υφασμάτινη δομή.

Παρόλο που το ύφασμα είναι ένα από τα σημαντικά υλικά κατασκευής σε μία εικόνα, ιδιαίτερα δε όταν αυτό συγκρατεί την ζωγραφική επιφάνεια, έχει παρατηρηθεί ότι οι συντηρητές εικόνων ορισμένες φορές δεν δίνουν μεγάλη σημασία στις διαφορετικές ιδιότητες του υλικού, στην ταυτοποίηση του, αλλά και ως δείγμα ύφανσης. Σε αυτό το σημείο οι θετικές επιστήμες καλούνται να παίξουν το ρόλο τους στην διάγνωση και προσδιορισμό του υλικού κατασκευής, ως ένα σημαντικό στάδιο διάγνωσης, όπως είναι η ανάλυση και καταγραφή πριν την ολοκληρωμένη επέμβαση συντήρησης. Αναλύονται τρεις διαφορετικές κατηγορίες υλικών σύντηξης για την χρησιμοποίησή τους στις εικόνες (λινό, γιούτα, βαμβάκι), την αναγνώριση των χαρακτηριστικών τους με την χρήση ηλεκτρονικού μικροσκοπίου και εγκάρσιων τομών (*cross sections*). Δύο βασικές τεχνικές υφάνσεων που κυρίως βρίσκονται σε φορητές εικόνες, γνωστές για τους συντηρητές υφάσματος, αλλά όχι αναγκαία γνώση για τις άλλες ειδικότητες συντηρητών. Με την αναγνώριση των υλικών κατασκευής και τεχνολογίας υφάνσεως ο συντηρητής εικόνων λαμβάνει λεπτομερείς πληροφορίες για την παθολογία του έργου, αναγκαίες για την επιλογή του κατάλληλου υλικού, το οποίο δεν θα επηρεάσει την δομή της κυτταρινούχας ίνας με ισχυρά βασικά και όξινα διαλύματα κατά τον καθαρισμό και την διαλογή κατάλληλης συγκολλητικής ουσίας. Η ταυτοποίηση της ύφανσης του υφάσματος ενδέχεται επίσης να δώσει πολύτιμες πληροφορίες για τους αρχαιολόγους και μελετητές και να δημιουργηθεί μια αρχική ηλεκτρονική τράπεζα δεδομένων για τις τεχνικές υφάνσεων που βρίσκονται σε εικόνες στον Ελλαδικό χώρο.

Η ανακοίνωση ολοκληρώνεται με την παρουσίαση συνθετικών και οργανικών συγκολλητικών ουσιών που χρησιμοποιούνται στην στερέωση των ιστορικών και αρχαιολογικών υφασμάτων, τα οποία προτείνονται στην χρησιμοποίησή τους για τους συντηρητές εικόνων, παρουσιάζοντας *case studies* στην εφαρμογή τους σε διαφορετικές χρονικές περιόδους στη ιστορία της συντήρησης υφάσματος από διαφορετικά εργαστήρια. Δίνοντας την ευκαιρία για περισσότερη μελέτη στο θέμα των συγκολλητικών ουσιών.